

OKUL ÖNCESİNDEN YÜKSEKÖĞRETİME: HOLLANDA EĞİTİM SİSTEMİ

FROM PRESCHOOL TO HIGHER EDUCATION: THE DUTCH EDUCATION SYSTEM

K. Büşra KAYNAK EKİCİ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Fakültesi/Çocuk Gelişimi Bölümü

kbkaynak.ekici@aybu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-2897-2018

ÖZET

Geliş/Received:

20.02.2024

Kabul/Accepted:

14.12.2024

Yayın/Published:

27.12.2024

Anahtar Kelimeler

Hollanda,

Eğitim,

Özgürlük.

Keywords

The Netherlands,

Education,

Freedom.

Öyküsel derleme deseninde yürütülen bu araştırmada Hollanda eğitim sisteminin araştırılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda yaklaşık 17 milyonluk bir ülke olan Hollanda eğitim sistemi okul öncesi eğitimden yükseköğretime dek ele alınmak sureti ile Hollanda eğitim sisteminin anlaşılabilirliğine katkıda bulunulması hedeflenmiştir. Bu amaç dahilinde alan yazın taraması yapılmış ve Hollanda eğitim sistemi açıklanmaya çalışılmıştır. Alan yazın taraması sonucunda elde edilen bilgiler Hollanda eğitim sisteminin yasal dayanakları, okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, mesleki eğitim ve yükseköğretim başlıkları altında ele alınmıştır. Yapılan araştırma sonucunda Hollanda eğitim sisteminin temelde Hollanda Anayasası'nın 23. Maddesinin sağlamış olduğu olanaklar üzerine bina edildiği; pek çok alternatif sunduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra Hollanda genelinde merkezi yönetim tarafından uygulaması amacı ile geliştirilen ulusal eğitim programlarının bulunmadığı, buna rağmen sistemin içindeki çocukların gelişimlerini yakından izleyerek başarılı bir eğitim sistemi bina ettiği görülmüştür.

ABSTRACT

This narrative review study focuses on the education system of the Netherlands, a country with approximately 17 million residents spanning from preschool to higher education. Our goal is to enhance understanding of the Dutch education system. To achieve this, we conducted a literature review that briefly explains various aspects of the system. The information gathered covers key topics, including the legal foundations of the Dutch education system, preschool education, primary education, secondary education, vocational education, and higher education. The research concludes that the Dutch education system is built on a framework of the Article 23 of the Dutch Constitution. Additionally, it highlights that the system offers a wide range of educational alternatives. Furthermore, it has been noted that the central government has not established any national education programs for implementation across the Netherlands. Nevertheless, an effective education system has been developed through rigorous monitoring of children's progress within the framework.

DOI: <https://doi.org/10.69643/kaped.1440225>

Atıf/Cite as: Kaynak-Ekici, K.B. (2024). Okul öncesinden yükseköğretime: Hollanda eğitim sistemi. *Kapadokya Eğitim Dergisi*, 5(2), 389-404.

Giriş

Eğitim sistemlerinin geliştirilmesi neredeyse insanoğlunun var oluşuna dek uzanmaktadır. İnsanoğlu bu dünyada var oluşu ile birlikte geçirmiş olduğu sosyal, kültüre, ekonomik ve siyasi evreler nihayetinde kendilerini özgü farklı eğitim sistemleri geliştirmiştir (Saracaloğlu, 2023). Bu birbirinden farklı eğitim sistemleri özellikle toplumsal refahın sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Günümüzde eğitim sistemlerinin bu önemli rolüne binaen gerek PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) gerekse TIMSS (Uluslararası Matematik ve Fen Bilimleri Araştırması) gibi uluslararası sınavlar yapılmakta; bu sınavların ortaya koydukları ölçütlerden yola çıkarak eğitim sistemlerinin toplumsal refah üzerindeki etkisi anlaşılmaya çalışılmaktadır (Hudson, Leask & Younie, 2020). Bu noktada farklı eğitim sistemlerini bilmek, bireylerin ve toplumların eğitimle ilgili kararlarını daha bilinçli bir şekilde alabilmeleri için kritik öneme sahiptir. Eğitim sistemleri, ülkelerin kültürel, ekonomik ve sosyal dinamiklerine bağlı olarak şekillenir ve bu sistemlerin karşılaştırılması, en iyi uygulamaların belirlenmesine yardımcı olur. Özellikle küreselleşen dünyada, eğitim alanındaki yenilikler ve metodolojiler hızla yayılmakta; bu durum, farklı eğitim sistem ve yaklaşımlarının anlaşılmasını daha da önemli kılmaktadır (Darling Hammond, 2017; OECD, 2024). Bu bağlamda tüm çocuklara yüksek kaliteli eğitim sağlamak; demokratik ülkelerle rekabet eden bireyler yetiştirebilmek için farklı ülkelerin sistemlerinin bilinmesi gerekmektedir (Hudson, Leask & Younie, 2020).

Farklı ülkelerin eğitim deneyimlerinden yararlanmak; daha kapsamlı ve etkili bir eğitim sistemi oluşturmak için önemli bir adımdır. Eğitim sistemleri üzerine yapılan araştırmalar ve karşılaştırmalar gerek politika yapımcıların gerekse eğitimcilerin daha iyi bir eğitim ortamı oluşturmaları, daha iyi bir sistem oluşturmaları için gerekli verileri sunmaktadır (World Bank, 2021). Farklı eğitim sistemlerini incelemek; bireysel farklılıklara cevap verebilen etkili stratejilerin belirlenmesine de olanak tanımaktadır. Farklı stratejilerin belirlenmesi ve bunların kullanılması öğrencilerin mevcut potansiyellerini optimum düzeye çıkarmalarına yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda eğitimciler de farklı eğitim sistemlerinden bireysel çıkarımlarda bulunarak; farklı yaklaşımları kendi öğretim süreçlerine uyarlama ve dolayısı ile eğitim sistemini geliştirilmesine katkı sağlama fırsat elde ederler (Hattie, 2017).

Tüm bu gerekçelerden hareketle bu çalışmada okul öncesinden yükseköğretime Hollanda eğitim sistemine ilişkin genel bir bakış açısı kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda özellikle Türkçe alan yazın taranmış; oldukça sınırlı sayıda araştırma ya da derleme niteliğinde makalenin yer aldığı görülmüştür. Alan yazında; Hollanda ve eğitim konusunda tarama yapıldığında Türk asıllı göçmenlerin Hollanda'daki temel eğitim uygulamalarına yönelik ayrımcılık algıları (Ural, 2012), Hollanda'da Türk göçmen işçi çocuklarına uygulanan eğitim politikaları (Bingöl ve Özdemir, 2014) gibi daha çok Türk çocukları üzerinden yapılan değerlendirmeler ile; Türk ve Hollanda eğitim sistemlerinin ilköğretim yönetimlerinin karşılaştırılması (Özhamit, 2003); çeşitli ülkeler ile birlikte Hollanda ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu ülkelerin ilköğretim düzeyinde İngilizce eğitim programlarının karşılaştırılması (Güler, 2022), öğretmen yetiştirme ve seçme sistemlerinin karşılaştırılması (Cirit Gül, 2016; Kocabaş, 2005) gibi karşılaştırılmalı çalışmaların yanı sıra Hollanda da uygulanan Piramit Metodu (Kaynak Ekici & Temel, 2023) ve De Brede okul modeli (Karakurt Abass, 2012) gibi özellikli program ve metodları içeren çalışmaların bulunduğu görülmüştür. Alan yazında Hollanda eğitim sisteminin genel yapısını ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum da araştırmacının mevcut çalışmayı yapmasının önemlilik arz ettiğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda bu çalışmada Türkçe alan yazında oldukça sınırlı düzeyde bilgilerin yer aldığı Hollanda eğitim sistemi ana hatları ile açıklanmaya ve okuyucuya bu konuda bakış açısı kazandırılmaya çalışılmıştır.

Yöntem

İlgili alan yazında kırk sekiz derleme türünün olduğundan bahsedilmektedir. Bu araştırma bu kırk sekiz derleme türünün altında toplandığı yedi farklı derleme ailesinden biri olan geleneksel derleme ailesinden öyküsel derleme deseninde (narrative review) yürütülmüştür. Geleneksel derlemeler, araştırmacıların seçtiği konuların farklı yönlerini ele alan, konuyu geniş bir perspektif içerisinde ele alan derleme çalışmalarıdır. Geleneksel derlemeler her ne kadar bibliyografik veri tabanı araması kullansa da yöntemleri her zaman açık değildir. Geleneksel derleme ailesinin altında birçok farklı derleme deseni yer almaktadır (Sutton vd., 2019). Sistematik derleme çalışmaları ile karşılaştırıldığında öyküsel derlemeler, ilgili alan yazının araştırmacının kendinin belirlediği kurallar dahilinde uygun olacak şekilde geleneksel bir şekilde incelenmesini içerir (Booth vd., 2016). Bu bağlamda mevcut çalışmada Hollanda eğitim sistemini ana hatları ile tanımlamak için çeşitli başlıklar belirlenerek bu doğrultuda

alan yazın taraması yapılmış; elde edilen bilgiler okuyucu ile paylaşılmıştır. Bu başlıklar belirlenirken öncelikli olarak eğitim sistemin yararlanıcısı olan öğrencilerin etnik yapıları, eğitim sisteminin işleyişine rehberlik eden yasal dayanaklar ile eğitim sisteminin basamakları (okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim, mesleki eğitim ve yükseköğretim) esas alınmıştır. Çalışmanın ilerleyen bölümünde bu konuya ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

Hollanda Eğitim Sistemindeki Bireylerin Etnik Yapısı

Hollanda'nın eğitim sistemini anlamak için ilk olarak bu eğitim sisteminin yararlanıcısı olan bireylerin sayılarına ve etnik köklerine bakmak gerekmektedir. Merkezi İstatistik Bürosu 2024 verilerine göre Hollanda nüfusu 17.942.942 olarak hesaplanmıştır (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024c). Toplam nüfusun 689.013'ü 4 yaşın altındadır. 1.442.293'ü 4-12 yaşları arasında iken; 1.172.039'u 12-18 yaşları arasındadır (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024d). Hollanda'da yaşayan 17 milyon bireyin %22.1'inin "göçmen" kimliği bulunmaktadır. Bu göçmelerin de sayıca en kalabalık kısmını, %2.3'erlik dilimleri ile Türkler ve Faslılar oluştururken bunu %2.1 ile Surinamlılar ve %0.9 ile Antillerli bireyler oluşturmaktadır (Driessen, 2018). 1 Ocak 2021 tarihli güncel verilere göre 17,5 milyonluk Hollanda nüfusunun %14'ü Hollanda dışında doğmuş bireylerden oluşmaktadır. Buna ek olarak %11.4'ü de Hollanda'da doğan göçmen nüfusun çocuklarıdır (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024e). Hollanda'da bulunan bu göçmen popülasyonun Hollandalı diğer bireylere kıyasla daha düşük eğitim seviyesine ve daha yüksek işsizlik düzeyine sahip olduğu bilinmektedir. Bunlardan Türkler ile Faslılar Hollanda'ya 1960'lı yıllarda misafir işçi olarak gitmiş olup; şu an Hollanda'da bu popülasyonun ikinci veya üçüncü kuşakları bulunmaktadır. Surinam ve Antiller ise eski birer Hollanda kolonisi olup, bu kökenden göçmenler 1970'li yıllarda Hollanda'ya gelmişlerdir. Göçmeler ile ilgili olarak yapılan çalışmalar genel olarak Türk ve Faslı çocukların dil gelişimleri açısından akranlarından yaklaşık olarak 6 ay ila 1 yıl geride bulduklarını ortaya koymaktadır (Driessen, 2018). Bu doğrultuda Hollanda, ülkesindeki göçmenleri görmezden gelmek yerine onların varlığını kabul ederek, mevcut durumu ortaya koyan çalışmaları desteklemiş, sosyal dezavantajları bulunan bu çocukların gelişimsel geriliklerini ortadan kaldırmayı hedefleyen eğitim programları arayışına girmiştir (Broekhof, 2006).

Hollanda Eğitim Sisteminin Yasal Dayanakları

Hollanda 1800'ler civarında Fransız işgali esnasında merkezi bir hükümete kavuşmuştur. Ancak eğitim bakanlığı 1918 yılında kurulmuştur. Ondan öncesinde içişleri bakanlığı eğitim ile ilgili konularla ilgilenmekteydi. 1798 yılında Hollanda çeşitli konuları içeren bir eğitim ajandasına sahip olsa da Hollanda'da eğitime dair ilk yasalara bakıldığında karşımıza 1800'lü yıllar çıkmaktadır. 1806 yasası ile ilkokulların herkese açık olması sağlanmış olsa da zorunlu eğitim 1 Ocak 1091 tarihinde getirilmiştir. Buna göre 6-12 yaşları arasındaki çocuklar okula gitmek ya da evde eğitim almak zorunda bırakılmıştır. İlerleyen süreçte zorunlu eğitim yaşı 4 yıl daha artırılmıştır (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2024a).

Dil, din ve evlenme özgürlüğü konusunda gündeme gelen Hollanda da eğitim konusunda da ciddi özgürlükler bulunmaktadır (Van Oers, 2013). Bireylerin eğitim hakkı Hollanda Anayasa'sının 23. Maddesince garanti altına alınmıştır. İlgili maddenin kendi içerisinde 8 alt bendi bulunmaktadır. Buna göre;

- I. Eğitim, Hollanda hükümetinin sürekli gözetimini gerektiren bir konudur.
- II. Hollanda Parlamentosu Yasası tarafınca belirlenen resmi makamların gözetim hakkı ve öğretmenlere yönelik yetenek ve ahlaki soruşturma yapma hakkı saklı kalmak koşulu ile, kanun uyarınca belirlenen eğitim biçimlerinde ve kanuni düzenlemelere tabi olarak eğitim vermek serbesttir.
- III. Kamusal yetkililer tarafından düzenlenen eğitim, herkesin dinine ve inancına saygı duyularak yine kanunla düzenlenir.
- IV. Hollanda devleti, her şehirde yeterli sayıda devlet okullarında temel eğitimin verilmesini sağlamaktadır. Kanunda belirtilen kurallar dahilinde, bu eğitimin alınması fırsatı bulunmak kaydı ile bu hükümde istisnalar olabilir.
- V. Hem özel okullar hem de tamamen devlet tarafından finanse edilen kamu okullarının uyması gereken standartlar; özel okulların dini inanç ve diğer görüşlere göre eğitim verme konusunda serbest oldukları göz önüne alınarak kanunla belirlenir.

- VI. Temel eğitim için bu standartların hem özel hem de kamu okulları tarafından tam olarak sağlandığı garanti edilir. Bu düzenleme ile özel okulların öğretmen ve yardımcı öğretmenleri istedikleri şekilde seçme özgürlüğüne saygı duyulur.
- VII. Özel okullar da kamu okulları gibi kanunun gerektirdiği şartlara uyduğunu ortaya koymak kaydıyla kamu okulları ile eşit şekilde finanse edilir. Özel orta öğrenim ve yükseköğrenime hazırlayıcı eğitimin finansmanı kanunla düzenlenir.
- VIII. Hükümet Parlamente'ya yıllık olarak genel eğitim durumunu gösteren rapor sunar (De Nederlandse Grondwet Artikel 23, 2002; Hollanda Anayasası, 2002).

Yukarıda görüldüğü gibi Hollanda Anayasası'nın 23. Maddesinde hükümetin kontrolü altında olan eğitim kurumlarının "özgür" olma hakları tanımlanmaktadır. Buna göre anayasanın 23. Maddesinin Hollanda vatandaşlarını ve toplumsal grupları; otoriter, tek yönlü pedagojik girişimlerden ve okullaşmadan koruduğu görülmektedir. Bahsedilen bu özgürlük kavramının uygulama alanlarına iki şekilde yansımaları olmaktadır: Bunlardan ilki okulların ve erken çocukluk eğitim ve bakım hizmetlerinin kendi pedagojik yaklaşımlarını kendilerinin seçme, sınıflarında ya da oyun merkezlerinde öğretimi nasıl yapacaklarına kendilerinin karar verme haklarının olmasıdır. Bu da ulusal bir eğitim programı bulunmadığını ya da kurumlara çocuk kabul ederken bir seçim sistemine veya kayıt sistemine uyma zorunluluklarının olmadığını ortaya koymaktadır. İkincisi ise ailelerin kendi çocuklarını gönderecekleri okulu belirlerken özgür olmasıdır. Hollanda'daki eğitimsel zeminin çeşitliliği ailelerin de kendilerine uygun okulu bulmaları konusunda özgür olmasını da beraberinde getirmiştir. Hollanda'da devlet okullarına ek olarak dünya genelindeki farklı pedagojik yaklaşımları benimseyen okullar (Montessori, Freinet ve Stenier'in görüşlerine dayalı "özgür okullar", Petersen'in görüşlerine dayalı "Jenaplan okulları", Parkhurst'ün görüşlerine dayalı "Dalton okulları", Vygotsky'nin görüşlerine dayalı "Developmental Education" – gelişimsel eğitim- okulları, Laevers'in görüşlerine dayalı "deneyim temelli" okullar), bazı daha genel ilkeler ve ilgilere dayalı üstün yetenekli çocuklar için Leonardo okulları ile Amerika'daki Sudbury okullarının eğitim felsefesini izleyen demokratik okullar gibi farklı felsefi anlayışlara dayalı okullar da faaliyetlerini sürdürmektedir. Yukarıda bahsettiğimiz tüm bu okullar dahi Hollanda'daki eğitim sisteminin çeşitliliğini yansıtmada yetersiz kalmaktadır. Ancak konuyu genel olarak göstermesi açısından Hollanda'da bulunan okulların yalnızca %30'unun devlet okulu olduğunu, %70'inin ise bir temaya bağlı olan özel okullar olduğunu söylemek mümkündür (SLO, 2009; Van Oers, 2013).

Okul Öncesi Eğitim

Avrupa genelinde erken çocukluk eğitim hizmetlerinin temeline bakıldığında 13. Yüzyılın sonlarından başlayan ancak 1820-1830'larda hız kazanan bir hareketlenme durumundan bahsetmek mümkündür. Yaklaşık olarak 1800'lerin başlarında hız kazanan erken çocukluk eğitim hizmetleri sanayileşme, kentleşme ve coğrafi hareketliğin neden olduğu çocukların çalışan ebeveynlerinden ayrılmak durumunda kalması, akrabalık ve mahalle dayanışma ağlarının tahribatı gibi çeşitli sosyal sorunlara çözüm arayışı neticesinde ortaya çıkmıştır. Bu tür özel girişimler daha çok yoksulların çocuklarına yardımcı olmayı hedeflemekle birlikte; özelde bazı girişimler çocukların fiziksel bakımını üstlenmeyi, onları sokaklardan uzak tutmayı, hijyen ve beslenme konusunda eğitmeyi, sosyal değerler aşılıyarak sosyal ve bilişsel yetkinliklerini gelişmeyi amaçlamışlardır (Willekens, 2015).

Hollanda'nın demografik yapısından kaynaklanan heterojenliğin okul öncesi eğitime de yansıdığı (Van Oers, 2013); bu bağlamda erken çocukluk eğitimi konusundaki sorumlulukların şu üç kurum arasında paylaşıldığı bilinmektedir (OECD, 2016a, 2016b):

- *Sosyal İşler ve İstihdam Bakanlığı (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid)*: 2002 yılından bu yana 0-4 yaş çocukları için erken çocukluk eğitimi politikalarından sorumludur. Bu sorumlulukları kapsamında 2005 yılında uygulamaya konulan Çocuk Bakımı (*Wet Kinderopvang*) Yasası ile 2-3 yaşları arasındaki çocuklar için hazırlayıcı okul öncesi eğitimi içeren Refah Yasası'nın uygulanması yer almaktadır.
- *Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap)*: Genel eğitim sisteminden ve yaşları 2.5 ile 4 arasında olan dezavantajlı çocuklara yönelik olan özel müdahale programlarından (VVE) sorumludur. Ayrıca bakanlık bünyesinde yer alan eğitim müfettişliği, erken çocukluk eğitim ve bakım hizmetlerinin eğitimsel yönlerini bu programlardaki hizmet kalitesine odaklanarak izlemektedir.

- *Sağlık Hizmetleri Servisleri (Gemeentelijke Gezondheidsdienst)*: Belediyelere bağlı olan bu servisler de erken çocukluk eğitim ve bakım hizmetlerinin yapısal kalitesini izlemekle ve hizmet sağlayıcıların yani kurumların yıllık denetimlerini yapmakla görevlendirilmiştir. 2010 yılından itibaren bu denetimler gündüz bakım merkezleri için belirlenen ulusal kalite standartları temel alınarak yapılmaktadır.

Hollanda’da erken çocukluk eğitim ve bakım hizmetleri 0-7 yaşları arasındaki çocukları kapsamaktadır. Bu sistem içerisinde 0-4 yaşları arasındaki çocuklar gündüz bakım merkezlerinde, anaokullarında veya anaokulu oyun gruplarında eğitim alırken; 4-6 yaşları arasındaki çocuklar ise ilkokulun içinde örgün eğitime devam etmektedir. Ancak bu kapsamda ilkokulun içindeki ilk iki yıl çocuk doğası ile uyumlu olacak şekilde oyun üzerine bina edilmiştir (Van Oers, 2013). Bu bağlamda Hollanda’da erken çocukluk eğitim hizmetleri çocukların kendilerini güvende hissetmeleri sağlamakla ve gelişimlerini desteklemek için alan sağlamak ile yükümlüdür. Bu yükümlülükler nedeni ile Hollanda hükümeti bu kuruluşların uyması gereken bazı yasalar çıkarmışlardır. Bunlar; çocuk bakımı yasası (Wet kinderopvang), çocuk bakımı kalite kararname (Besluit kwaliteit kinderopvang), çocuk bakımı yasası düzenlemesi (regeling Wet kinderopvang)’dir. Bu yasal dayanaklar doğrultusunda erken çocukluk eğitim ve bakım hizmetleri için dört farklı tema belirlenmiştir. Aşağıda bu temalar kısaca açıklanmıştır (Rijksoverheid, 2024b):

- *Çocukların gelişimi merkezdedir*: Erken çocukluk eğitim ve bakım kuruluşları çocukların duygusal olarak kendilerini güvende hissetmelerini sağlamalıdır. Bu doğrultuda kurum çocukların gelişimlerini izler ve destekler. Gerekli olması halinde bu doğrultuda ayarlamalar yapar.
- *Çocukların güvenliği*: Ebeveynlerin çocukların gönül rahatlığı ile kuruma gönderebilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle her kuruluşun bir güvenlik ve sağlık politikası bulunmaktadır.
- *Tanıdık yüzler ve eğitim grupları*: Çocuğun gelişimi ve refahı için güvenli bir ortam şarttır. Bu doğrultuda pedagojik çalışanlar başına düşen maksimum çocuk sayısı belirlenmiştir. Yanı sıra çocukla çalışan profesyonellerin en az birinin daimî bir şekilde o grupta bulunması önemlidir.
- *Erken çocukluk eğitim ve bakım hizmetleri çalışanları için eğitim ve destek*: Kaliteli erken çocukluk hizmetleri doğru bilgi ve becerilere sahip çalışanlara bağlıdır. Bu nedenle eğitim politikasından sorumlu yöneticiler ve eğitim görevlileri çocukla çalışan bu personelleri günlük çalışmalar esnasında eğitirler. Her bir kurum kendi personelinin eğitimini ve gelişimini sağlamaya yönelik bir planı bulunmaktadır.

Bu dört farklı tema doğrultusuna işleyen erken çocukluk eğitim ve bakım hizmetleri için resmi hedef kitle olarak düşük düzeyde eğitim almış, özellikle de göçmen ebeveynlerin çocukları belirlemiştir. Ancak gerek yerel yönetimler gerekse okul yönetimlerinin diğer grupları da hedef kitle içerisinde dahil etme şansları bulunmaktadır (Driessen, 2018). Bu doğrultuda yerel yönetimler, hedef gruptaki her bir çocuk için erken çocukluk eğitim ve bakım merkezlerinde bir yer sunmakla yükümlüdür. Ayrıca hedef kitleye ulaşmak için gerekli kurum ve kuruluşlarla da anlaşmalar yapabilme yetkileri bulunmaktadır (OECD, 2016b).

Kurum merkezli erken çocukluk eğitim ve bakım hizmetlerinin yanı sıra Hollanda hükümeti, evde bakım hizmetlerine finansman desteği sunmaktadır. Öte yandan zorunlu eğitimle başlayan formal eğitim hizmetlerinin “home school” denilen ev okulu yaklaşımı kullanılarak verilmesini desteklemektedir. Hükümetin ev okulu yaklaşımını desteklememesinin nedeni, hali hazırda Hollanda’da pek çok inanca, düşünceye uygun eğitim veren okulların bulunmasıdır. Zorunlu Eğitim Yasası gereğince okul çağındaki tüm çocuklar okula devam etmelidir. Ancak çocukların okullara devam etmesinin bazı istisnaları olabilmektedir. Bu istisnai durumlarda ebeveynler çocuklarının ev okullarına devam etmesi için “okula devam muafiyet belgesi” almak amacı ile bölgesel makamlara başvuruda bulunmaktadır. Sayıları net olarak bilinmemekle birlikte Hollanda’da 200-2.000 arasındaki öğrencinin ev okulu yaklaşımı gereğince evde eğitimlerine devam ettikleri tahmin edilmektedir (EURYDICE, 2018).

Yüksek kaliteli erken çocukluk eğitimine katılım çocukların yaşamlarının ilk yıllarındaki refahı, öğrenmesi ve gelişimleri üzerinde olumlu bir etkisi vardır. Bu önemi etkiye binaen Hollanda’da 3 yaşındaki çocukların %85’i, 4 yaşındaki çocukların %95’i ve 5 yaşındaki çocukların %99’u erken çocukluk eğitim hizmetlerinden yararlanmaktadır (OECD, 2023). Bununla birlikte Hollanda’da okul öncesi eğitim ücretli olup; her bir çocuk gerekli olan saatlik ücret bu eğitimi sunan kurum ve kuruluşlar tarafından belirlenmektedir. Bunun yanı sıra merkezi hükümet de her yıl okul öncesi eğitim hizmetleri için saatlik bir ücret tespit etmektedir. Bu bağlamda

hükümetin kendi belirlediği ücret oranında ebeveynlerin hükümetten ödeme talep etme hakları bulunmaktadır. Ancak ebeveynler eğer isterlerse çocuklarını hükümetin belirlediği saatlik ücretten daha fazla ücret isteyen okul öncesi eğitim kurumlarına da gönderebilmektedir. Bu durumda da hükümetin belirlediği ücret kadarını geri almaya hakları bulunmaktadır. Kalan ücret ise ebeveynlerin kendileri tarafından karşılanmaktadır. Hollanda Merkezi İstatistik Bürosu verilerine göre 2023 yılı içerisinde çocuk başına okul öncesi eğitim hizmetlerinin maliyeti ortalama 8.950 avro olarak hesaplanmıştır. Bu maliyetin %64'ü yani 5.750 avro çocuk bakımı ödeneği aracılığı ile ebeveynlere geri ödenmiş olup; geri kalan 3.210 avro ise ebeveynler tarafından ödenmiştir. Bu da okul öncesi eğitim hizmetlerinden yararlanan her 4 ebeveynen 3'ünün çocuklarını hükümetin belirlediği azami saatlik ücretten daha fazla ücret talep eden kurumlara gönderdiğini ortaya koymaktadır. 2023 yılı itibarı ile 700 binden fazla ebeveynin bu ödenekten yararlandığı bilinmektedir (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024f).

İlköğretim

Hollanda'da 4-12 yaş arasındaki çocuklar, kendi eğitim içeriklerini ve öğretim yöntemlerini ulusal hedeflerle uyumlu olarak, beklenen okuryazarlık ve matematik seviyesine ulaşmalarını sağlamak amacıyla seçme özgürlüğüne sahip oldukları ilkokullara devam etmektedirler (OECD, 2016a). Bununla birlikte ilköğretim okullarında matematik, sosyal bilgiler, sanat, beden eğitimi gibi çekirdek dersler Felemenkçe olarak öğretilmekte, ders kitapları da ücretsiz olarak okul tarafından sağlanmaktadır (Turpçu, 2018). Bunun yanı sıra Hollanda'da ilköğretim okulları için bir eğitim yılı en az 200 gün olup, okullar haftanın beş günü açıktır. Ancak genelde çarşamba günleri öğleden sonraları tatil olmaktadır. Hollanda'da sekiz yıllık ilköğretim boyunca öğrencilerin en az 7.520 saatlik ders görmüş olmaları beklenmektedir. Ancak bu ders saatinin dağılımı konusunda ilk dört sınıf ile son dört sınıf için esneklik sağlanmıştır. Buna göre okullar son dört yıl için ders saatini 3.760'a kadar düşürebilirken, ilk dört yıl için minimum 3.520'ye düşürebilmektedir (UNESCO, 2012).

Hollanda'da ortalama her 6.6 km²'lik bir alanda bir ilköğretim okulu bulunmaktadır. Coğrafi dağılım gereği çocukların %97.6'sı ikamet ettikleri bölgenin posta kodu içerisinde yer alan bir okula gidebilmektedir. Buna göre neredeyse ilköğretime devam eden çocukların %6.7'si okuluna 500 metre ile 1 km mesafe uzakta yaşarken, %26'sı ise 1 km'den daha uzak mesafede ikamet etmektedir. İlköğretime devam eden çocukların yalnızca %0.2'si okullarına 3 km'den daha uzakta yaşamaktadır ve genelde Hollanda'nın kuzeyinde ikamet etmektedir (EURYDICE, 2019). Hollanda'da ilköğretim çağında bulunan çocukların üçte biri devlet okullarına devam ederken, üçte ikisi ise farklı felsefeleri temel alan okullara devam etmektedir (SLO, 2009). 2023 yılı itibarı ile 1.357.421 çocuk ilköğretim okullarına (bao), 33.919 çocuk öğrenme güçlüğü olan çocuklar yönelik özel ilköğretim okullarına (sbao), 34.510 çocuk ise ilköğretim düzeyinde özel eğitim kurumlarına (so) devam etmektedir. Ortaöğretim düzeyinde özel eğitime devam eden çocuk sayısı ise 39.121'dir (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2024b).

Hollanda'da ilköğretim düzeyinde dil ve aritmetik önemli dersler olarak nitelenmektedir. Öğrencilerin ilköğretim sonrasında ortaöğretime devam edebilmeleri için bu derslerde yeterli hakimiyete sahip olmaları gerekmektedir. Bu bağlamda bu iki ders için belirlenen referans seviyeleri çocukların sahip olmaları ve bilmeleri gereken yeterlilikleri göstermektedir. Hollanda'da ilköğretim düzeyinde önemli bir diğer husus ise yine dil ile ilgilidir. Hollanda'da çocukların yaklaşık olarak %15 dil becerilerinde eksikliğe sahiptir. Bu noktada çocukların dil eksikleri ile mücadele edebilmek için Hollanda genelinde çaba gösterilmekte; çocuklara ek dil eğitimi hizmeti sunulmaktadır. Daha küçük çocuklarda görülen dil eksiklikleri ile mücadele için ise okul öncesi eğitim hizmetleri devreye girmektedir (Rijksoverheid, 2024c). Dil eksiklerin de anlaşılacağı gibi her çocuk aynı olanaklara sahip olarak büyümeyebilir. Bazı ebeveynlerin çocuklarına yardım edebilmek için zamanı veya yeterli miktarda parası bulunamayabilir. Bir çocuğun yoksulluk içerisinde büyümesinin büyük sonuçları bulunmaktadır. Bunlardan biri de eğitim söz konusu olduğunda akranlarından geride kalabilmeleridir. Bu sonucun ortaya çıkmasında ebeveynlerinin genelde az zamanları olup ödevlerine yardım edememesi olduğu gibi; kitap almak, spor veya müzik dersleri için ayıracak bütçelerinin olmaması da önemli rol oynamaktadır. Ayrıca ebeveynlerin kendi geçmişleri ve eğitim seviyeleri de oldukça önemlidir. Bu bağlamda Hollanda hükümeti ilköğretim düzeyinde yoksul ailelerin çocuklarının eğitimde geri kalmalarını önlemek için birtakım önlemler almaktadır. Bunların başında yoksullukla mücadele eden çocuklara ekstra destek sağlanması amacı ile okullara ödenek sağlanmasıdır. Böylelikle çocuklar okul aracılığı ile ekstra dil desteği, yaz okulunda ek aritmetik dersleri gibi normalde mahrum olduğu bazı olanaklara kavuşabilmektedir. Okullara sağlanan ödeneklerin nasıl veya neye harcanacağına okulların

kendisi karar vermektedir. Bir diğer önlem ise çocukların derslerini daha iyi takip edebilmeleri, daha iyi konsantre olmalarının sağlanması amacı ile sunulan ücretsiz okul yemekleridir. Ücretsiz okul yemeği uygulamasının mevcut hali ile 2025-2026 eğitim öğretim yılının sonunda de sürdürülmesi planlanmıştır. Son önlem ise yoksul çevrelerden gelen bu çocukları okul dışında da desteklemek amacı ile uygulanan okul ve çevre programıdır. Bu program aracılığı ile okullar, yerel yönetimler ve okul çevresindeki diğer sivil toplum kuruluşları ile birlikte çalışarak müzeye gitme, spor etkinliklerine katılma gibi olanaklardan mahrum olan yoksul çocuklara yönelik ek etkinlikler planlarlar. Bu etkinlikler çocukların iyi oldukları alanları keşfetmelerine; kendilerini geliştirmeyi öğrenmelerine yardım etmektedir (Rijksoverheid, 2024d).

İlköğretimi bitiren çocuklar okullarından bir “sonuç raporu” almakta; bunun yanı sıra Hollanda Ölçme ve Değerlendirme Merkezi (CITO) tarafından düzenlenen CITO sınavına girmektedir. Bu sınav çocukların okuma-yazma; matematik-aritmetik ve çalışma becerileri üzerine odaklanmaktadır. Ayrıca isteğe bağlı olarak sosyal ve çevresel bilimler üzerine de odaklanılabilmektedir. 2012 yılından itibaren tüm genel ilköğretim okulları için CITO sınavı; 2013 yılından itibaren ise tüm 8. sınıflar için bu sınavın dil ve aritmetik becerileri kısmını almak zorunludur. İlköğretimi tamamlayan tüm çocuklar CITO sınavı sonuçlarının yanı sıra öğretmenlerinin görüşleri de göz önüne alınarak ortaöğretime devam etmektedir (UNESCO, 2012; OECD, 2016a).

Ortaöğretim

Hollanda çocukları 12 yaşından yani ilköğretimin sonundan itibaren değerlendirme amacı ile izlemeye başlamaktadır. Hollanda ile birlikte Belçika'nın Flaman bölgesinde, Almanya ve Macaristan'da da çocuklar ilköğretimin sonundan itibaren izlenmektedir. Ancak Hollanda'nın çocukları izleme konusunda bu ülkelerden en önemli farklı ortaöğretim kurumlarının ilk yıllarında çocuklara “köprü sınıflarına” devam etme olanağı tanınmasıdır. Çocuklar köprü sınıfına devam ettiği süre zarfında devam edeceği ortaöğretim kurumu konusunda yapılacak olan seçimi geciktirme hakkına sahip olabilmektedir (OECD, 2016a).

Hollanda da eğitimin farklı akışları bulunmaktadır. Buna göre ilkokula başlayan her 100 çocuktan 94'ü normal bir akış içerisinde ortaöğretim kurumlarına devam etmektedir (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2024c). Hollanda'da mesleki eğitim öncesi ortaöğretim kurumları (VMBO-Voorbereidend Middelbaar Beroeps Onderwijs), genel ortaöğretim kurumları (HAVO-Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs) ve üniversite öncesi ortaöğretim kurumları (VWO-Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs) olmak üzere üç farklı ortaöğretim programı bulunmaktadır (UNESCO, 2012).

Mesleki eğitim öncesi ortaöğretim programları (VMBO) 12-16 yaşları arasındaki gençler için düzenlenmiştir. Mevcut mesleki eğitim öncesi ortaöğretim programları (VMBO) 1999 yılından itibaren uygulanmakta olup; eski mesleki öncesi eğitim öncesi eğitim (VBO) ve eski orta düzeyde genel ortaöğretimin (MAVO) birleştirilmesi ile oluşturulmuştur. VMBO mezunu olan gençler 5 yıllık genel ortaöğretim kurumlarına (HAVO) veya meslek yüksekokulu denkliğindeki MBO'lara devam edebilmektedir. Mesleki eğitim öncesi ortaöğretim kurumları (VMBO) öğrencilerine takip edebilecekleri dört farklı öğrenme programı sunulmaktadır (EURYDICE, 2018; OECD, 2016a; SLO; 2009):

- *Temel Mesleki Program (VMBO-b)*: Genel eğitim ve pratik deneyimlerin birleşiminden oluşmaktadır.
- *Orta Düzeyde Yönetim Mesleki Programı (VMBO-k)*: Bu program ilerleyen süreçte mesleki eğitime devam etmek isteyen öğrenciler için düzenlenmiştir. Örneğin bu programdan mezun olan bir kişi franchising bir markada yemek organizasyon müdürü olabilir.
- *Bütünleştirilmiş/Birleştirilmiş Program (VMBO-g)*: Teorik ve uygulamalı konuların birleştirilmesi ile oluşturulmuştur.
- *Teorik Program (VMBO-t)*: Meslek yüksekokulu denkliğindeki MBO veya 5 yıllık genel ortaöğretim programı olan HAVO eğitimine devam etmek isteyen öğrenciler için en uygun programdır.

VMBO'lara devam eden gençler en erken ikinci eğitim öğretim yılının sonunda mühendislik-teknoloji, bakım-refah ya da ticaret-tarım sektörlerinden birini ve takip edecekleri öğrenme programlarından birini seçmektedir. Hollanda'da VMBO'daki teorik programdan (VMBO-t) başarılı olan öğrencilerin 4. yıllarında 5 yıllık genel ortaöğretim programına (HAVO) devam edebildiği gibi, başarılı HAVO öğrencileri de 5. yıllarında 6 yıllık üniversite öncesi ortaöğretim (VWO) kurumlarına geçebilmektedir. Her üç ortaöğretim okulunda da öğretim

süreci “temel ortaöğretim” eğitimi ile başlamaktadır. Böylelikle tüm öğrenciler için geniş bir çekirdek müfredat oluşturulmuştur. Bu müfredat sayesinde ortaöğretim kurumları arasında geçiş mümkün olabilmektedir. Öte yandan bu ortaöğretim kurumları gerek programlarının uzunluğu gerekse okul bitirme sınavlarının düzeyi açısından birbirinden ayrılmaktadır. Buna göre ortaöğretimin en üstü sayılan üniversite öncesi ortaöğretim (VWO) kurumlarının üç farklı türü bulunmaktadır: *Gymnasium*, *atheneum* ve *lyceum* (gymnasium ve atheneum’un bir kombinasyonudur). Bu kurumlardan gymnasiumda Yunanca ve Latince zorunludur. Genel ortaöğretim kurumları olan HAVO ve üniversite öncesi ortaöğretim kurumları olan VWO’larda eğitimin üçüncü yılında öğrenciler kültür-toplum, ekonomi-toplum, bilim-sağlık, bilim-teknoloji konularındaki ders kombinasyonlarından birini seçerler ve yeniden gruplanırlar (UNESCO, 2012).

Hollanda’da HAVO programlarından mezun gençler uygulamalı bilimler için yükseköğretime devam ederken (HBO); VWO programlarından mezun gençler araştırma üniversiteleri (WO) de dahil olmak üzere tüm yükseköğretim kurumlarına devam edebilmektedir. 2015-2016 eğitim öğretim yılı verilerine göre Hollanda’da 16 yaşındaki gençlerin %28 HAVO programlarına devam ederken %19’u VWO programlarına devam etmektedir. Bu farklı ortaöğretim programlarına devam eden gençlerin sosyoekonomik düzeylerine bakıldığında ise oldukça çarpıcı bir görüntü karşımıza çıkmaktadır. 2005 yılında ortaöğretime başlayan gençler arasında, ebeveyn gelirine göre üst çeyrekte yer alan öğrencilerin dört yıl sonra (2008-2009 eğitim öğretim yılı) alt çeyrekte yer alan öğrencilere oranla dört kat daha fazla üniversite öncesi ortaöğretim (VWO) kurumlarına geçtikleri belirlenmiştir. Öte yandan temel mesleki eğitim (VMBO-b) programına, ebeveyn gelirine göre alt çeyrekte yer alan gençlerin, üst çeyrekte yer alanlara göre beş katı oranda daha fazla devam ettikleri görülmüştür. Bir diğer ifade ile alt sosyoekonomik düzeydeki ailelerin çocukları daha fazla mesleki eğitimi tercih etmektedir. Başka bir çarpıcı veri de HAVO ve VWO programlarına devam eden gençlerin etnik kökenleri ile ilgilidir. 2010-2011 eğitim öğretim yılı verilerine göre HAVO veya VWO programlarına devam eden öğrencilerin %30’unu Batı ülkelerinden olmayan etnik kökeni farklı öğrenciler oluştururken; yaklaşık %50’sini ise yerli Hollanda’lı öğrenciler oluşturmaktadır. (OECD, 2016a).

Hollanda’da ortaöğretimin bitirilmesi için HAVO öğrencilerinin sekiz, VWO öğrencilerinin ise dokuz dersi kapsayan ulusal bir sınava girmesi gerekmektedir. Bu sınavın neticesinde başarılı olan öğrencilere HAVO ya da VWO diploması verilmektedir. VMBO’nun son sınıfındaki öğrenciler ise devam ettikleri öğrenme programına göre beş (VMBO-b, VMBO-k’ya devam etmeleri durumunda) ya da altı (VMBO-g, VMBO-t’ye devam etmeleri durumunda) dersi kapsayan ulusal sınava girmektedir (UNESCO, 2012). Bitirme sınavının yanı sıra 16-18 yaşları arasındaki gençlerin ortaöğretim kurumlarından ayrılmadan önce Felemenkçe “startkwalificatie” adı verilen bir tür yeterlilik belgesi almaları gerekir. Bu yeterlilik belgesi okul terkinin önlemek ve iş bulma şansını artırmak için tasarlanmıştır. Yeterlilik belgesi, 16-18 yaşları arasındaki öğrencilerin HAVO, VWO veya MBO 2. Düzey veya daha yüksek bir diploması olmaması halinde eğitime devam etmeleri gerektiği anlamına gelmektedir. Zorunlu eğitimin bitmesi (16 yaşına girilen okul yılının sonu) ile alınabilen bu yeterlilik belgesinin geçerliği 18 yaşına girilen güne kadar devam etmektedir. Eğer bireyler bu yeterlilik belgesine sahip değillerse yani yeterliliklerini kanıtlayıcı bir belge yoksa 18 yaşına kadar okul devam etmek durumundadır. Bir diğer ifade ile yeterlilik belgesine sahip olmamaları halinde bireylerin zorunlu eğitim süreleri uzamaktadır (OECD, 2023; Rijksoverheid, 2024a).

2021-2022 eğitim öğretim yılı verilerine göre ortaöğretim diploması alan öğrencilerden 154 bini 2023 sonbaharında üs düzey mesleki eğitim ve yükseköğretim programlarına devam etmişlerdir. Bu eğitim programlarını seçmelerinin en önemli nedeni sorulduğunda ise çoğunluğu seçtikleri alanın en çok sevdiği alan olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre VWO programlarından mezun olan gençlerin %82’si, HAVO öğrencilerinin %75’i ve VMBO öğrencilerinin %61’si üs düzey mesleki eğitim ve yükseköğretimde seçtikleri alanın sevgi ile ilişkilendirmişlerdir. VMBO öğrencilerinin %18’i ise VWO ve HAVO öğrencilerinden daha fazla iyi bir iş bulma şansı olduğu için ileri eğitimlerinde tercih ettikleri alanı seçtiklerini belirtmişlerdir (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024g).

Mesleki Eğitim ve Yükseköğretim

Hollanda’da üst düzey mesleki eğitim programlarına (MBO) VMBO mezunu gençler devam etmektedir. VMBO mezunu gençlerin girdikleri ulusal sınav sonucunda aldıkları VBMO çıkış sertifikası kendi mesleki eğitimleri konusunda sahip olmaları gereken temel yeterliliklerin tamamına sahip oldukları anlamına gelmemektedir.

VMBO-k, VMBO-g ve VMBO-t programlarını başarı ile tamamlayan gençler üst düzeyde mesleki eğitime (MBO 3. ve 4. düzey) kaydolabilmektedir. Her üst düzeyde mesleki eğitim (MBO) kursu için iki öğrenme programı bulunmaktadır (UNESCO, 2012). Bunlardan birincisi tam zamanlı eğitim programıdır. Bu programda uygulama kursun %20'si ile %60'ı arasında yer almaktadır. İkincisi ise iş tabanlı eğitim programıdır. Bu programda uygulama ilgili kursun %60'ından fazlasını kapsamaktadır (NUFFIC, 2012; UNESCO, 2012). 2023-2024 eğitim öğretim yılı itibarı ile üst düzey mesleki eğitim (MBO) programlarında devam eden gençlerin sayısı 479.510 olarak hesaplanmıştır (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024a). 2022-2023 eğitim öğretim yılında ise 150.720 öğrenci üst düzey mesleki eğitim (MBO) programlarından mezun olmuştur. Bu gençlerin mezun oldukları alanlara bakıldığında ise en yüksek oranda sağlık sektörüne mezun verildiği (38.550); bunu sırası ile hizmet sektörü (36.680), teknoloji, sanayi ve inşaat sektörünün (28.830) izlediği görülmüştür (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024b).

Öğrencileri iş ve çalışma yaşamına hazırlayan MBO programları bölgesel eğitim merkezlerinde (ROCs), tarım eğitim merkezlerinde (AOCs) ve meslek okullarında (vakscholen) takip edilebilmektedir. MBO programlarının uzunluğu seçilen yeterlilik düzeyinde bağlı olup en fazla 4 yıl sürebilmektedir. Aşağıda MBO programlarının yeterlilik düzeyleri verilmiştir (NUFFIC, 2012; OECD, 2016a; SLO, 2009):

- Birinci düzey: Asistan eğitimi 6 ay ile bir yıl arasında sürmektedir. Sonucunda *assistentopleiding* diploması verilmektedir.
- İkinci düzey: Temel mesleki eğitim iki ile üç yıl arasında sürmektedir. Sonucunda *basisberoepsopleiding* diploması verilmektedir.
- Üçüncü düzey: Mesleki eğitim iki ile dört yıl arasında sürmektedir. Sonucunda *vakopleiding* diploması verilmektedir.
- Dördüncü düzey: Yönetim eğitimi yaklaşık dört yıl sürmektedir. Sonucunda *middenkaderopleiding* diploması verilmektedir. Bu eğitim aynı zamanda daha yüksek mesleki eğitime giriş sağlamaktadır. Uzmanlık eğitiminin (*specialistenopleiding*) eğitiminin de yeterlilik seviyesi dördüttür ve bir ile iki yıl arasında sürmektedir. Bu eğitim, üçüncü (*vakopleiding*) ve dördüncü düzey (*middenkaderopleiding*) eğitimden sonra yapılmaktadır.

Hollanda'da yükseköğretim köklü bir maziye sahiptir. Ülkedeki en eski üniversite 1575 yılında İspanyollara karşı direnişin sembolü olarak kurulan Leiden Üniversitesi'dir. En genç üniversiteler ise Maastricht (1976) Üniversitesi ve Heerlen'deki Açık Üniversite (1984)'dir. Hollanda'da akademik eğitimin yanı sıra işgücü piyasasına yönelik geniş çaplı yüksek mesleki eğitim bulunmaktadır (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2024a).

Hollanda'da iki farklı yükseköğretim türü bulunmaktadır: Araştırma üniversiteleri (WO) ve uygulamalı bilimler için üniversiteler (HBO). Buna göre araştırma üniversitesi denilen üniversitelere (WO) devam edebilmek için, 6 yıllık üniversite öncesi ortaöğretim (VWO) mezunu olmak veya uygulamalı bilimler için yükseköğretimin (HBO) ilk yılını tamamlamak gerekmektedir. Araştırma üniversitelerine gidebilmek için bazı durumlarda ek şartlar da bulunabilmektedir. Bir diğer yükseköğretim kurumu olan uygulamalı bilimler üniversitelerine (HBO) devam edebilmek için ise genel ortaöğretim (HAVO) veya üniversite öncesi ortaöğretim (VWO) diploması gerekmektedir. Ayrıca bu üniversitelere devam edebilmek için de bazı durumlarda ek şartlar da olabilmektedir. HBO'ya kabul almanın bir diğer yolu da üst düzeyde mesleki eğitim programları olan MBO'nun dördüncü düzeyini tamamladığını (yönetim eğitimi-middenkaderopleiding) veya MBO'nun dördüncü düzeyini de tamamladıktan sonra devam edilebilen uzmanlık eğitimi (*specialistenopleiding*) aldığını gösteren bir belgeye sahip olmaktır. MBO'nun dördüncü düzeyinin ardından uzmanlık eğitimi de tamamlayan bireyler kendi uzmanı oldukları meslek konusunda eğitim almaya devam ederlerse bazı durumlarda HBO'nun ilk yılındaki derslerden muaf olabilmektedir. Daha kısa olan ön lisans programlarına kabul edilmenin şartları da HBO'ya kabul şartları ile aynıdır. Sanat eğitimi gibi bazı programlar içinse kurumun kendisi tarafından belirlenen bazı özel yeteneklere sahip olmak gerekmektedir. Bunun yanı sıra tıp, veterinerlik, diş hekimliği, gazetecilik ve fizyoterapi gibi bazı programlar için kontenjan sınırı bulunmaktadır. Bu programlara öğrenci seçilirken ortaöğretim final sınavı ortalaması yüksek olanların kazanma şansının daha yüksek olduğu bir çekiliş yapılmaktadır (NUFFIC, 2012).

HBO denilen uygulamalı bilimler üniversiteleri (*hogescholen*) daha yüksek mesleki yeterliliğin gerekli veya faydalı olduğu çeşitli meslekler için hem teorik hem de uygulamalı/pratik eğitim sağlamaktadır (EURYDICE; 2008/09). HBO'lar yedi farklı sektörde yükseköğretim olanağı sunmaktadır. Bunlar; tarımda yüksek eğitim (*hoger agrarisch onderwijs, HAO*), ekonomi, işletme ve yönetimde yüksek eğitim (*hoger economisch onderwijs, HEO*), sağlık hizmetlerinde yüksek eğitim (*hoger gezondheidszorgonderwijs, HGZO*), yüksek öğretmen eğitimi (*hoger pedagogisch onderwijs, HPO*), sosyal hizmetlerde yüksek eğitim (*hoger sociaal-agogisch onderwijs, HSAO*), yüksek mühendislik eğitimi (*hoger technisch onderwijs, HTNO*) ve sanat eğitimi (*kunstonderwijs, KUO*)'dir. Tüm bu programlar neredeyse Hollanda'nın her yerinde bulunan uygulamalı bilimler üniversitelerinden takip edilebilmektedir. Bununla birlikte bazı HBO'lar tarım, sanat veya öğretmen eğitimi gibi özellikle uzmanlaştıkları alanlarda eğitim programları sunmaktadır. Tüm HBO'lar için ekonomik, işletme ve yönetim yüksek eğitimi açık ara en büyü sektör olup bunu yüksek öğretmen ve mühendislik eğitimi programları izlemektedir (NUFFIC, 2012). HBO mezunları ticaret ve sanayi, sosyal hizmetler, sağlık ve kamu sektöründe orta ve üst düzey olarak ifade edilebilen işler bulabilmektedir (EURYDICE; 2008/09).

Araştırma üniversitelerinde akademik araştırma ve öğretim birleştirilmektedir. WO'larda sunulan yükseköğretim, akademik disiplinlerde eğitim, bağımsız burs arayışı, bilimsel bilginin bir meslek bağlamında uygulanması, çeşitli disiplinlerde çalışılan olguların daha iyi anlaşılması ve yeni bilgiler üretilmesi konularına odaklanmaktadır (EURYDICE; 2008/09). Günümüz rakamlarına göre Açık Üniversite (*Open Universiteit*)'nin de dahil olduğu on dört üniversite araştırma üniversitesi kapsamındadır. WO'ların çoğu ekonomi, hukuk, tıp, dil ve kültür, doğa bilimleri ve kamu yönetimi gibi çeşitli alanlarda eğitim programları sunmaktadır. Bunun yanı sıra bir araştırma üniversitesi tarım ve çevre; üç araştırma üniversitesi de teknik çalışma programları konusunda uzmanlaşmıştır (NUFFIC, 2012). Hollanda Açık Üniversitesi ise, üniversite ve yüksek mesleki düzeyde başlangıç kursları sağlamaktan ve yükseköğretimde yeniliğe katkıda bulunmaktan sorumlu olup, uzaktan eğitim aracılığı ile eğitim vermektedir (EURYDICE; 2008/09).

Yükseköğretim kurumlarının finansmanına bakıldığında için karşımıza üç farklı yapı çıkmaktadır: Devlet tarafından (*bekostigde*) finanse edilen kurumlar, onaylı (*aangewezen*) kurumları ve özel (*particuliere*) kurumlar. Devlet tarafından finanse edilen (13 üniversite, açık üniversite, 50'den fazla yüksekokul –*hogescholen*–) kurumlar Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı veya Ekonomi, Tarım ve İnovasyon Bakanlığından fon almaktadır ve buradan mezun olanların dereceleri resmi olarak tanınmaktadır. Bu kurumlar eğitim ücretleri kanunla belirlenen eğitim programları sunmaktadır. Onaylı kurumlar (örneğin; Universiteit voor Humanistiek ve Nyenrode Business Universiteit gibi) ise Hollanda hükümetinden hiçbir fon almamakla birlikte, mezunlarının dereceleri resmi olarak tanınmaktadır ve öğrenim ücretlerini kanunla değil kendileri belirleyebilmektedir. Çeşitli yabancı üniversiteler gibi özel üniversiteler ise Hollanda hükümetinin düzenlemeleri kapsamına girmemektedir (NUFFIC, 2012). Hollanda'da sunulan mesleki eğitim ve yükseköğretimin başarısını kanıtlar nitelikteki OECD (2023) verilerine bakıldığında şu tablo ile karşılaşılmaktadır: Hollanda'da gerek tam zamanlı gerekse yarı zamanlı resmi eğitimde olan 18-24 yaşları arasındaki gençlerin oranı %71'dir. Bu oran ile Hollanda OECD ülkeleri arasındaki en yüksek ikinci orana sahiptir. Bu yüksek orana karşılık %4.1'lik NEET (Ne eğitimde ne istihdamda olan gençler) oranı ile Hollanda OECD ülkeleri arasında en düşük oran ile başı çekmektedir. Yani Hollanda'daki gençlerin büyük çoğunluğu eğitim sistemin içinde olduğu gibi bu sistemin içinde olmayanların büyük çoğunluğu da istihdam edilmiştir. Her ikisinde de olmayan genç sayısı diğer ülkelere kıyasla oldukça azdır. Her iki parametre açısından OECD ortalamasına bakıldığında bu oranların sırası ile %55 ve %14.6 olarak belirlenmiştir (OECD, 2023).

Sonuç ve Öneriler

Derleme niteliğindeki bu araştırmada Hollanda eğitim sistemi okul öncesi eğitimden yükseköğretime dek ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Yapılan alan yazın taraması sonucunda Hollanda eğitim sisteminin pek çok açıdan diğer OECD ülkelerinin eğitim sistemlerinden ayrıldığı görülmüştür. Buna göre Hollanda'da okulların anayasanın 23. maddesi kapsamında ifade edilen ciddi bir özgürlükleri bulunmaktadır (OECD, 2016a). Anayasada yeri olan bu özgürlük ilkesi uygulamada iki anlama gelmektedir: (1) temel koşullar yerine getirildiğinde okul açma özgürlüğü vardır, (2) aileler çocukları için okul seçmekte özgürdürler. Bu ilke aynı zamanda Hollanda okullarının özerkliğini de garanti altına almaktadır. Okullar özellikle uyguladıkları eğitsel yöntem ve içerik bakımından özgürdürler. Bu noktada, ölçme ve değerlendirme süreçlerine bakıldığında, bu özerkliğin yansımaları görmek mümkündür (Scheerens, Ehren, Slegers ve de Leeuw, 2012).

Özgürlük prensibi dahilinde okulların uymak durumunda oldukları ulusal bir eğitim programı bulunmasa bile Hollanda'da çocuklar 12 yaşından itibaren değerlendirme amacı ile izlenmeye başlanmaktadır. Bu bağlamda çocukları erken yaştan itibaren izlemenin uluslararası sınav sonuçlarına da yansıdığı görülmektedir. Buna göre Hollanda'nın okuryazarlık ve aritmetik sonuçlarının oldukça iyi olduğu ve bu durum ile de çoğu Avrupa ülkesinden ilerde oldukları belirlenmiştir. Yanı sıra Hollanda eğitim sisteminin gençleri kendi zayıf oldukları alanlarda destekleyerek, Doğu Asya'nın şampiyonları olan Japonya ve Güney Kore'deki gençler kadar etkili hale getirdiği de belirlenmiştir. Sınav sonuçlarındaki olumlu yönde görülen bu değişim ve erken yaştan itibaren çocukları izlemeler Hollanda eğitim sisteminin dinamikliğini göstermektedir. Bu doğrultuda Hollanda'nın ülke olarak kendi eğitim sistemini düzenli ve sistematik bir şekilde değerlendirdiği, tabiri caiz ise öz değerlendirme yaptıkları görülmüştür. Bir diğer ifade ile Hollanda'nın devlet olarak sürekli gelişimi sağlamak, ileri gitmek konusunda ciddi bir motivasyonu bulunmaktadır. Bu motivasyon kapsamında sadece merkezi hükümet değil aynı zamanda da yerel yönetimler üzerlerine düşen sorumlulukları gerçekleştirerek eğitim sistemini desteklemektedir (OECD, 2016a).

Sonuç olarak tüm bu incelemeler kapsamında Hollanda eğitim sisteminin mevcut Türk eğitim sisteminden pak çok açıdan farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılık ilk olarak kendini okul öncesi eğitimde göstermektedir. Türkiye'de zorunlu okul öncesi eğitimden bahsetmek mümkün değildir. Bununla birlikte Türkiye'de okul öncesi eğitim çoğunlukla Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız anaokulları ve anasınıflarında yürütülmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı'nda yürütülen bu hizmetlere eylül ayının sonu itibari ile 57-68 aylık çocukların kaydı yapılmaktadır. Yanı sıra Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı kreş ve gündüz bakımevlerinde de okul öncesi eğitim verilmektedir. Yine son yıllarda Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı 4-6 yaş Kur'an Kurslarının sayısı da bir hayli artmıştır. Bu kurumlar arasında özellikle yetkinlik konusunda çeşitli farklar bulunmaktadır. Son yapılan değişikliklerle birlikte Türkiye'de Millî Eğitim Bakanlığı uhdesinde yürütülen okul öncesi eğitim hizmetleri UNICEF destekli projelerle güncellenen Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programı ve Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Okul Öncesi Eğitim Programı doğrultusunda verilmektedir. Bununla birlikte özellikle kreş ve gündüz bakımevlerinde takip edilen programlar çok çeşitlidir. Özellikle özel bazı okul öncesi eğitim kurumları; okul öncesi eğitimde çocuklara okuma-yazma öğretme konusunda çocukları zorlayabilmektedir. Oysaki çocukların okul öncesi eğitim basamağında esas olan çocukları okuma yazma öğrenmeye hazırlamaktır. Hollanda'da çocuklar için zorunlu eğitime başlama yaşı 4 olarak ifade edilse dahi çocuklar okul öncesinin sonlandığı ilköğretimin başladığı 4 yaşında okuma-yazma öğrenmeye zorlanmamaktadır. Bu bağlamda ilköğretimin ilk iki yılında çocuklar oyun temelli müfredatlarla eğitimlerine devam etmektedir.

Hollanda ortaöğretim ve mesleki eğitim sistemi de yine Türk eğitim sisteminden oldukça farklıdır. Buna göre Hollanda'da yaygın olarak ortaöğretim; mesleki eğitim öncesi ortaöğretim kurumları (VMBO), genel ortaöğretim kurumları (HAVO) ve üniversite öncesi ortaöğretim kurumları (VWO) olmak üzere üç ana koldan yürütülmektedir. Türkiye'de ise ortaöğretim yaygın olarak Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğüne bağlı fen liseleri, Anadolu liseleri, güzel sanatlar liseleri, sosyal bilimler liseleri ve spor liseleri gibi genel ortaöğretim kurumlarında yürütülmektedir. Bunun yanı sıra Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne bağlı Anadolu imam hatip liselerine devam eden gençlerin sayıları azımsanmayacak kadar çoktur. Türkiye'de mesleki eğitim veren Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı mesleki ve teknik Anadolu liselerine devam eden gençlerin sayısı ise diğer tüm liselere devam edenlere kıyasla oldukça sınırlı sayıdadır. Türkiye'de mesleki eğitimi amacı almak amacı ile ortaöğretim kurumlarına devam etmek gerek ailelerin gerekse gençlerin öncelikli tercihi değildir. Hollanda'da ortaöğretime takiben mesleki eğitime devam etmek isteyen VMBO mezunu gençler MBO yani mesleki eğitim programlarına devam edebilmektedir. Hollanda yükseköğretim sistemine bakıldığında ise araştırma üniversiteleri (WO) ve uygulamalı bilimler için üniversiteler (HBO) olmak üzere iki farklı üniversite karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Hollanda yükseköğretim sisteminin, Türk yükseköğretim sisteminde yer alan araştırma üniversiteleri sistemi ile benzerlik gösterdiği belirlenmiştir.

Tüm bu sonuçlardan hareketle Hollanda eğitim sisteminden bazı çıkarımlarda bulunmak mümkündür. Bunlardan ilki zorunlu olmasa dahi yüksek düzeyde okul öncesi eğitim okullaşma oranları; çocukların gelişimlerinin yakından takip edilmesi ve bunların eğitim sisteminin bir üst basamağına iletilmesidir. Bir diğer çıkarım ise Hollanda mesleki eğitim sisteminden çıkarılmalıdır. Ülkemizdeki özellikle genç işsizliğin çözümü gençlerin mesleki eğitime dahil edilmesinden geçmektedir. Son olarak yükseköğretim sistemi açısından üniversitelerimizin niteliğinin artırılması da Hollanda eğitim sisteminden çıkarılması gereken bir diğer çıkarımdır.

Bu bağlamda araştırmacılara, eğitimcilere ve politika yapıcılara birtakım önerilerde bulunulmuştur. İlk olarak öyküsel derleme deseni kullanılarak yürütölen bu çalışmada Hollanda eğitim sisteminin genel yapısı hakkında okuyucuya bir öngörü kazandırılmak hedeflenmiştir. Bu bağlamda çalışmanın bulguları olarak da değerlendirilebilecek olan başlıklar belirlenirken daha çok eğitim sisteminin genel akışı göz önüne alınmıştır. Bu yönü ile çalışmada eğitim sistemlerinin önemli bir yapıtaşını oluşturan öğretmen yetiştirme konusuna hiç değerilmemiştir. Bu araştırmanın önemli bir sınırlılığını oluşturmaktadır. İlerleyen süreçlerde araştırmacılara Hollanda özelinde öğretmen yetiştirme sistemini ele almaları önerilmektedir. İkinci olarak ise mevcut araştırmada eğitim kademelerine ilişkin olarak derinlemesine bilgi sunulamamıştır. Oysaki her bir eğitim kademesinde programdan eğitim felsefesine, kullanılan yöntem tekniklere çeşitli farklılıklar ve alan özgü durumlar bulunmaktadır. İlerleyen süreçlerde araştırmacılara eğitim kademesi bazlı daha derinlikli incelemeler yapmaları önerilmektedir. Araştırmacılara son olarak Hollanda eğitim sisteminin önemli bir yapıtaşını oluşturan değerlendirme amaçlı izleme çalışmalarına eğilmeleri önerilmektedir. Bu araştırma kapsamında eğitimcilere de bazı önerilerde bulunulabilir. Bu noktada eğitimcilere Türk eğitim sisteminde bir zorunluluk olmasa da özellikle değerlendirme amaçlı izleme konusunda daha fazla gayret göstermeleri önerilmektedir. Örneğin eğitim sistemimizin ilk basamağını oluşturan okul öncesi eğitimde öğretmenler çocukları izlemeye başlamakta, bu amaç kapsamında anekdot kayıtları almakta ve portfolyolar tutmaktadırlar. Daha sonra bu portfolyolar dönem sonunda aileye teslim edilmekte eğitim sisteminin içinden çıkarılmaktadır. Oysaki çocukların gelişimlerini ve ilerlemeleri takip etmenin oldukça önemli olduğu düşünöldüğünde bu verilerin eğitim sisteminin ilerleyen basamaklarına iletilmesi önem arz etmektedir. Eğitimcilere yönelik bir diğer öneri de mesleki eğitim ile ilgili olabilir. Mesleki eğitimin ölkelerin refahına ciddi anlamda katkısı bulunmaktadır. Oysaki ölkemizde ortaokuldan mezun olan gençlerin neredeyse tamamının öncelikli tercihi genel ortaöğretim kurumlarına devam etmek yönündedir. Bu bağlamda eğitimciler mesleki eğitimin önemi konusunda öğrencilere rehberlik edebilir; onları mesleki eğitim alma konusunda cesaretlendirebilirler. Araştırma kapsamında son olarak politika yapıcılara yönelik de birtakım öneriler sunulmuştur. İlk olarak özellikle eğitim alanında çalışan politika yapıcılara farklı ölkelerin eğitim sistemleri konusunda kapsamlı bilgi sahibi olmaları önerilmektedir. Bu bağlamda ölkemizin eğitim sistemi üzerinde yapılacak olan bir takım iyileştirme faaliyetleri söz konusu olduğunda PISA, TIMSS, PIRLS gibi uluslararası sına sonuçlarından başarılı sonuçlar alan ölkelerin eğitim sistemlerini örnek almaları önerilmektedir. İkinci olarak ise politika yapıcılara ölkemizde ivedi şekilde okul öncesi eğitim hizmetlerinin zorunlu olması konusunda harekete geçmeleri önerilmektedir. Bunu takiben bir diğer öneri de mesleki eğitime yöneliktir. Gerek sosyal refahın sağlanması gerekse genç işsizliği oranlarının azaltılması için mesleki eğitimin güçlendirilmesi ve gençlerin bu alanda eğitim görmeye teşvik edilmesi gerekmektedir. Bunun için politika yapıcılara ciddi sorumluluklar düşmektedir. Nitekim mesleki eğitimin güçlendirilmesi ancak merkeziyeti yönetimlerin desteği ile olabilir. Son olarak ise politika yapıcılara eğitim sistemi içerisine dahil edilen her bir çocuğun gösterdikleri gelişimlerin ciddi bir şekilde değerlendirme amaçlı izlenmesi konusunda harekete geçmeleri önerilmektedir. Sistemin içerisine dahil edilen her bir bireye yapılan yatırımlar göz önüne alındığında bu bireyleri izlemenin ve gerekli olması halinde müdahalede bulunarak iyileştirmeler yapılması için girişimde bulunulmasının önemi oldukça açık görünmektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazar, bu makalenin araştırma, yazarlık ve/veya yayın süreci ile ilgili herhangi bir potansiyel çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Mali Destek

Yazar bu makalenin araştırılması, yazılması ve/veya yayınlanması için herhangi bir mali destek almamıştır.

Yayın Etiği Beyanı

Çalışmada etik dışı bir husus bulunmadığını, araştırma ve yayın etiğine özenle uyulduğunu beyan ederiz.

Yazar Katkı Oranı

Çalışma, araştırmacı tarafından eşit bir iş birliği ile yürütölmüş ve raporlanmıştır.

Etik Kurul İzni

Derleme niteliğinde bu çalışma için etik kurul izni alınması gerekmemektedir.

Kaynakça

- Bingöl, A. S., & Özdemir, M. Ç. (2014). Almanya ve Hollanda'da Türk göçmen işçi çocuklarına uygulanan eğitim politikaları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 134-157.
- Booth, A., Sutton, A., & Papaioannou, D. (2016). *Systematic Approaches to a Successful Literature Review*. Sage.
- Broekhof, K. (2006). *Preschool Education in The Netherlands*. Utrecht: Sardes Educational Services.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024a). *Mbo; studenten, niveau, leerweg, studierichting, regiokenmerken*. <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/85353NED/table?ts=1732405138651> adresinden erişilmiştir.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024b). *Mbo; gediplomeerden, niveau, leerweg, studierichting, herkomst*. <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/85355NED/table?ts=1732405931865> adresinden erişilmiştir.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024c). *Bevolking; kerncijfers*. <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/85496NED/table?ts=1732537969601> adresinden erişilmiştir.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024d). Jongeren. Hoeveel jongeren zijn er in Nederland? <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/leeftijd/jongeren> adresinden erişilmiştir.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024e). Herkomst. Hoeveel inwoners van Nederland zijn in het buitenland geboren? <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/herkomst> adresinden erişilmiştir.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024f). Ouders betaalden gemiddeld 3.201 euro aan kinderopvang in 2003. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/30/ouders-betaalden-gemiddeld-3-210-euro-aan-kinderopvang-in-2023> adresinden erişilmiştir.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024g). Meeste jongeren kiezen opleiding die hen het leukst lijkt. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/44/meeste-jongeren-kiezen-opleiding-die-hen-het-leukst-likt> adresinden erişilmiştir.
- Cirit Gül, A. (2016). Türkiye ile Çin, Finlandiya, Japonya ve Hollanda'nın öğretmen yetiştirme ve seçme sistemlerinin karşılaştırılması. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 63-72.
- Darling Hammond, L. (2017). *The Flat World and Education: How America's Commitment to Equity Will Determine Our Future*. Teachers College Press.
- De Nederlandse Grondwet Artikel 23. (2002). https://www.denederlandsegrondwet.nl/id/vi5kn3s122s4/artikel_23_het_openbaar_en_bijzonder adresinden erişilmiştir.
- Driessen, G. (2018). Early childhood education intervention programs in the Netherlands: Still searching for empirical evidence. *Education Sciences*, 8(3), <https://doi.org/10.3390/educsci8010003>
- EURYDICE. (2008/09). *Organization of The Education System in The Netherlands*. European Commission, 2008/09 edition. <https://estudandoeducacao.files.wordpress.com/2011/05/holanda.pdf> adresinden erişilmiştir.
- EURYDICE. (2018). *Organisation of The Education System and of Its Structure*. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/organisation-education-system-and-its-structure-53_en adresinden erişilmiştir.

- EURYDICE. (2019). *Organisation of Primary School*. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/organisation-primary-education-32_en adresinden erişilmiştir.
- Güler, C. (2022). *Finlandiya, Çin, Hollanda ve Türkiye’de uygulanan yabancı dil (İngilizce) eğitim programlarının karşılaştırılması*. [Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Hudson, E., Leask, M., & Younie, S. (2020). *Education System Design: Foundations, Policy Options and Consequences*. Routledge.
- Hattie, J. (2017). *Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. Routledge.
- Karakurt Abass, S. (2013). Okul modeli olarak “De Brede School”: Hollanda örneği. [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Kaynak Ekici, K. B., & Temel, Z. F. (2023). Effectiveness of the Netherlands’ pyramid method in the Turkish context. *Evaluation and Program Planning, 97*. <https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2022.102220>
- Kocabaş, A. (2005). Hollanda eğitim sistemi ve sınıf öğretmeni yetiştirmede aktif bir model. *Milli Eğitim Dergisi, 167*, 16-28.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2024a). *Geschiedenis*. <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/organisatie/geschiedenis#:~:text=De%20eerste%20onderwijswetten%20stammen%20uit,kwam%20de%20bekende%20schoolstrijd%20voort> adresinden erişilmiştir.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2024b). *Ontwikkeling van het aantal leerlingen in het primair onderwijs*. <https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/primair-onderwijs/leerlingen/aantallen-ontwikkeling-aantal-leerlingen> adresinden erişilmiştir.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2024c). *Stromen in het Nederlandse onderwijs*. <https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/onderwijs-algemeen/leerlingen-en-studenten/stromen-in-het-nederlandse-onderwijs> adresinden erişilmiştir.
- Netherlands Organization for International Cooperation in Higher Education (NUFFIC). (2012). *Country Module: The Netherlands. Degrees and Qualifications in The Netherlands*. International Recognition Department, The Hague. <http://ecahe.eu/w/images/b/be/NUFFIC-country-module-netherlands.pdf> adresinden erişilmiştir.
- OECD. (2016a). *Netherlands 2016: Foundations for the Future, Reviews of National Policies for Education*. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264257658-en> adresinden erişilmiştir.
- OECD. (2016b). *Starting Strong IV Monitoring Quality in Early Childhood Education and Care Data Country Note: Netherlands*. <http://www.oecd.org/education/school/ECECDCN-Netherlands.pdf> adresinden erişilmiştir.
- OECD. (2023). *Education at a Glance OECD Indicators Netherlands-Country Note*. <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/documenten/rapporten/2023/09/12/country-note-education-at-a-glance-2023> adresinden erişilmiştir.
- OECD. (2024). *Education at a Glance 2024: OECD Indicators*. <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/c00cad36-en.pdf?expires=1732528969&id=id&accname=guest&checksum=4491306BB7F174884BAEDBB19706193F> adresinden erişilmiştir.
- Özhamit, N. (2003). *Türk ve Hollanda eğitim sistemlerinin ilköğretim yönetimlerinin karşılaştırılması*. [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

- Rijksoverheid. (2024a). *Waarom moet ik een startkwalificatie hebben?*
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/leerplicht/vraag-en-antwoord/waarom-moet-ik-een-startkwalificatie-hebben> adresinden erişilmiştir.
- Rijksoverheid. (2024b). *Kwaliteit kinderopvang.*
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kinderopvang/kwaliteitseisen-kinderopvang-en-peuterspeelzalen> adresinden erişilmiştir.
- Rijksoverheid. (2024c). *Kwaliteit basisonderwijs.*
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/basisonderwijs/kwaliteit-basisonderwijs-omhoog> adresinden erişilmiştir.
- Rijksoverheid. (2024d). *Kansengelijkheid op de basisschool.*
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kansengelijkheid-in-het-onderwijs/basisonderwijs> adresinden erişilmiştir.
- Saracaloğlu, A. S. (2023). Karşılaştırmalı eğitime giriş. A. S. Saracaloğlu (Edt.), Dünya Ülkelerinden Örneklerle Karşılaştırmalı Eğitim ve Öğretmen Yetiştirme Sitelerine Bakış I (ss. 1-48). Pegem Akademi
- Scheerens, J., Ehren, M. C. M., Slegers, P. J. C., & De Leeuw, R. (2012). *OECD Review on Evaluation and Assessment Frameworks for Improving School Outcomes: Country Background Report for The Netherlands*. The Hague, the Netherlands: Ministry of Education.
https://www.oecd.org/education/school/NLD_CBR_Evaluation_and_Assessment.pdf adresinden erişilmiştir.
- SLO (2009). *Inclusive Education in the Netherlands*. Enschede: SLO/National Institute for Curriculum Development.
<http://downloads.slo.nl/Repository/inclusiveeducation-in-the-netherlands.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Sutton, A., Clowes, M., Preston, L., & Booth, A. (2019). Meeting the review family: Exploring review types and associated information retrieval requirements. *Health Information and Libraries Journal*, 36, 202-222.
<https://doi.org/10.1111/hir.12276>
- Turpçu, M. (2018). Hollanda eğitim sistemi: Türk eğitim sistemine ilişkin çıkarımlar. *Rota Educational and Social Science Journal*, 5(14), 583-599.
- UNESCO. (2012). *World Data on Education 2010/11*. Geneva: UNESCO/International Bureau of Education.
http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Publications/WDE/2010/pdf-versions/Netherlands.pdf adresinden erişilmiştir.
- Ural, A. (2012). Türk asıllı göçmenlerin Hollanda'daki temel eğitim uygulamalarına yönelik ayrımcılık algıları. *Eğitim ve Bilim*, 37(165), 262-274.
- Van Oers, B. (2013). Educational innovation between freedom and fixation: the cultural-political construction of innovations in early childhood education in the Netherlands. *International Journal of Early Years Education*, 21(2-3), 178-191. <https://doi.org/10.1080/09669760.2013.832949>
- Willekens, H. (2015). *Religious Cleavages, the School Struggle and the Development of Early Childhood Education in Belgium, France and the Netherlands*. The Development of Early Childhood Education in Europe and North America Historical and Comparative Perspectives içinde (Edts: H. Willekens, K. Scheiwe & K. Nawrotzki) London: Palgrave MacMillan.
- World Bank. (2021). *World development report 2021: Data for better lives*. Washington, DC.
<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/35218/9781464816000.pdf> adresinden erişilmiştir.

EXTENDED SUMMARY

This narrative review study focuses on the education system of the Netherlands, a country with approximately 17 million residents spanning from preschool to higher education. Our goal is to enhance understanding of the Dutch education system. It is necessary to look at demographic structure first to understand the Dutch education system in general. 22.1% of the 17 million living in the Netherlands have an "immigrant" identity. While, Turks and Moroccans constitute the most populated part of these immigrants with 2.3%, Surinamese with 2.1%, and Antilles individuals with 0.9%. It is known that this immigrant population in the Netherlands has a lower education level and a higher unemployment level compared to other Dutch individuals. Researches on immigrants reveal that Turkish and Moroccan children are generally 6 months to 1 year behind their peers in language development (Driessen, 2018). In this direction, the Netherlands has supported the studies that reveal the current situation by accepting the existence of immigrants instead of ignoring them. It has sought education programs to eliminate the developmental delays of these children with social disadvantages (Broekhof, 2006).

In the Netherlands, which has made a name for itself in terms of freedom of language, religion, and marriage, there are also serious freedoms in education. Dutch citizens and social groups in Article 23 of the constitution; seem to protect from authoritarian, one-way pedagogical initiatives and schooling (Van Oers, 2013). It is possible to say that only 30% of the schools in the Netherlands are public schools, while 70% are private schools affiliated with a theme (SLO, 2009; Van Oers, 2013).

Early childhood education and care services cover children aged 0-7 in the Netherlands. In this system, children aged 0-4 receive education in daycare centers, kindergartens, or kindergarten playgroups; children aged 4-6 continue their formal education in primary school. Children aged 4-12 in the Netherlands; attend primary schools, which are free to choose their own educational content and teaching methods in line with the level of literacy and mathematics (OECD, 2016a). While one-third of primary school-age children in the Netherlands attend public schools, two-thirds attend schools based on different philosophies (SLO, 2009).

All children who have completed primary education continue to secondary education, taking into account the opinions of their teachers moreover the results of the CITO exam (UNESCO, 2012; OECD, 2016a). There are three different secondary education programs in the Netherlands: Pre-vocational secondary education institutions (VMBO-Voorbereidend Middelbaar Beroeps Onderwijs), general secondary education institutions (HAVO-Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs) and pre-university secondary education institutions (VWO-Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs), 2012).

Young people who are graduates of VMBO continue their higher-level vocational training programs (MBO) in the Netherlands. There are two different types of higher education in the Netherlands: research universities (WO) and universities for applied sciences (HBO). Accordingly, to attend universities (WO) called research universities, it is necessary to graduate from 6 years of pre-university secondary education (VWO) or to complete the first year of higher education (HBO) for applied sciences.

The Dutch education system differs from the existing Turkish education system in many respects. This difference first shows itself in preschool education, followed by primary education. Even though the age of compulsory education for children in the Netherlands is expressed as 4, children don't force to learn to read and write at the age of 4 when primary education starts, where preschool ends. In this context, children continue their education with play-based curricula in the first two years of primary education.

There are some lessons to be learned from the Dutch education system. The first of these is the high level of preschool education enrollment rates, even if it is not compulsory. Secondly, closely following the development of children and conveying them to the next level of the education system. Another lesson to be learned from the comprehensive Dutch vocational education system is the inclusion of young people in vocational training. That may be the solution to youth unemployment in our country. Finally, increasing the quality of our universities in terms of the higher education system is another lesson to be learned from the Dutch education system.